

Малинич Г.М.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ УЗАГАЛЬНЮЮЧОГО СТАТИСТИЧНОГО ПОКАЗНИКА ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Однією з актуальних проблем статистики страхування є розробка методики оцінки фінансової надійності страхової компанії. Вирішення цієї проблеми в майбутньому дозволить обґрунтувати управлінські рішення, які приймаються різними суб'єктами ринку – державою, інвесторами, споживачами страхових послуг, страховими брокерами тощо.

Поняття “фінансова надійність” на сучасному етапі розвитку економічної думки в термінологічному аспекті сформувався ще не повністю. В економіці існує система понять для оцінки фінансового стану страхової компанії, серед яких: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість. В працях російських авторів [5, 7, 9, 11] акцентується увага на поняттях ліквідності і, власне, платоспроможності, які, проте, не дозволяють всебічно охарактеризувати реальний фінансовий стан страхової компанії. Досить часто стійкість і надійність вживають як синоніми.

Група вітчизняних науковців під керівництвом С.С. Осадця визначає фінансову надійність страховика як його здатність виконувати страхові зобов'язання за договорами страхування і перестраховування в разі впливу несприятливих чинників [10, с.452]. В аналізованій закордонній [5, 7, 9, 11] та вітчизняній [3, 4, 10] літературі переважно сформульовано умови забезпечення фінансової надійності страхової компанії. Відсутність самостійного економічного змісту дозволяє зробити висновок, що фінансова надійність страхової компанії є лише операційним поняттям, описати яке можливо лише за допомогою узагальнюючого показника.

Проблеми конструювання узагальнюючих показників знайшли своє відображення у наукових працях вчених і практиків України та країн СНД: В.Є. Адамова, С.А. Айвазяна, О.С. Власюка, А.М. Єріної, М.Р. Єфімової, Е.М. Лібанової, С.І. Пирожкова, В.М. Рябцева, А.А. Френкеля та ін., а також іноземних вчених та практиків: П. Благуша, Д. Вулфа, Я. Гаєка, К. Іберли, В. Плюти, З. Хельвега, Т. Хеттсманпергера та ін. Проте, питання розробки узагальнюючого показника фінансової надійності страховика залишається нерозв'язаним.

Сучасна теорія та практика статистичного аналізу оцінки фінансового стану страхових компаній вимагає розробки методологічних та методичних засад побудови та використання формалізованих методів згортання значної кількості аналітичних характеристик з метою переходу до порівняно невеликої кількості узагальнюючих (інтегральних) показників. На сучасному етапі розвитку статистики страхування практично відсутні методики оцінки фінансової надійності страхової компанії, а тому вважаємо за доцільне проаналізувати існуючі.

Метою даної статті є аналіз існуючих підходів до розрахунку узагальнюючого показника фінансової надійності страхової компанії.

На наш погляд, досить цікавою є методика [8, с.128-133] оцінки фінансової надійності страхової компанії, яка полягає у визначенні узагальнюючого показника – коефіцієнта фінансової надійності страхової компанії.

Коефіцієнт надійності (K_n) страховика характеризує сукупний рівень ліквідності, платоспроможності і рентабельності та розраховується таким чином:

$$K_n = \sqrt[3]{K_l \cdot K_p \cdot K_r} \quad (1)$$

де K_l – коефіцієнт ліквідності;

K_p – коефіцієнт платоспроможності;

K_r – коефіцієнт рентабельності.

Коефіцієнт ліквідності (K_l) характеризує можливість швидкого перетворення активів страхових компаній у грошову форму, а отже, швидкість можливого виконання своїх зобов'язань:

$$K_l = \frac{OA}{Z} \quad (2)$$

де OA – поточні активи страхової компанії

Z – зобов'язання страхової компанії.

Коефіцієнт платоспроможності (K_p) характеризує достатність власних засобів страхової компанії для виконання своїх зобов'язань:

$$K_p = \frac{\Phi_n}{H_n} \quad (3)$$

де Φ_n , H_n – відповідно фактичний і нормативний запас платоспроможності страхової компанії.

Коефіцієнт рентабельності (K_r) характеризує прибутковість роботи страхової компанії:

$$K_r = \frac{P_p}{D} \quad (4)$$

де P_p – річний прибуток страхової компанії;

D – сума річних доходів компанії.

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ УЗАГАЛЬНЮЮЧОГО СТАТИСТИЧНОГО ПОКАЗНИКА
ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ**

Апробація цієї методики на практиці дозволила отримати наступні результати. Об'єктом дослідження виступає фінансовий стан страхової компанії ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 роки. Результати розрахунку показників наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка показника фінансової надійності фінансового стану ВАТ «КСЖ Універсальна» у 2002-2006 роках*

Показники	2002	2003	2004	2005	2006
1. Коефіцієнт ліквідності	1,07	1,56	0,74	1,50	2,48
2. Коефіцієнт платоспроможності	181,68	103,15	101,03	57,76	40,68
3. Коефіцієнт рентабельності	-0,27	-0,55	-0,44	-0,03	0,49
4. Коефіцієнт надійності	-3,75	-4,45	-3,21	-1,41	3,67

* розраховано на основі річної публічної звітності ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 роки.

Отже, враховуючи отримані значення показника фінансової надійності страхової компанії, розраховані за методикою [8, с.128-133], можна зробити висновок, що динаміка значення цього показника для ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 рр. заслуговує на позитивну оцінку. Як бачимо, відбувається щорічне зростання досліджуваного показника фінансової надійності страхової компанії, однак, треба відзначити, що протягом 2002-2005 рр. воно було від'ємним.

Перевагою даної методики є простота її застосування. Інформаційною базою для неї виступає публічна звітність страхової компанії, яка є доступною для всіх зацікавлених осіб. Однак, головний її недолік полягає у відсутності критеріїв аналізу отриманих значень показника, тобто відсутнє нормативне або теоретично обгрунтоване значення. Відповідно, використання цієї методики на практиці є неможливим і вимагає її доопрацювання.

Суперечливим твердженням авторів є доцільність включення в інтегральний показник фінансової надійності показника рентабельності, яке обгрунтовується тим, що „... у страхових компаній коефіцієнт рентабельності не є визначальним” [8, с.132].

Ми не погоджуємось з такою точкою зору, оскільки статтею 30 Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про страхування” передбачено, що однією з умов забезпечення платоспроможності страхової компанії є гарантійний фонд, джерелом формування якого є прибуток компанії.

Застосування розрахунку інтегрального показника фінансової надійності страхової компанії знаходить відображення в працях інших науковців [11]. Тарасенко Н.С. розглядає фінансову надійність страхової компанії як один з чинників, що визначає її фінансову стійкість.

Показники, які є складовими інтегрального показника фінансової надійності, мають інший алгоритм розрахунку. Зокрема, це стосується коефіцієнту ліквідності та платоспроможності.

Авторське бачення розрахунку цих показників наступне:

Коефіцієнт ліквідності (K_n):

$$K_n = \frac{\sum (1 - K_n) \cdot A_n}{3} \quad (5)$$

де K_n – коефіцієнти ризику окремих видів активів;

n – номери статей активу балансу;

A_n – сумарні показники ряду статей активу балансу;

3 – страхові зобов'язання страхової компанії.

Таблиця 2. Коефіцієнти ризику активів страхових компаній

Значення статей активу балансу	Назва активу	Коефіцієнти ризику
A1	Грошові засоби	$K1 = 0,00$
A2	Цінні папери	$K2 = 0,10$
A3	Позики зі страхування життя	$K3 = 0,15$
A4	Розрахунки з дебіторами	$K4 = 0,20$
A5	Короткострокові фінансові вкладення	$K5 = 0,40$
A6	Основні засоби	$K6 = 0,70$
A7	Інші активи	$K7 = 1,00$

Коефіцієнт платоспроможності (K_n):

$$K_n = \frac{K}{3} \quad (6)$$

де K – власний капітал страхової компанії.

Враховуючи схожість цих методик, треба відзначити, що таке їх бачення враховує специфіку діяльності страхової компанії, що зумовлено наступними моментами. Так, по-перше, коефіцієнт ліквідності враховує

ризиковість активів страхової компанії, хоча незрозумілим залишається питання, як саме було визначено ступінь ризику активів. По-друге, коефіцієнт платоспроможності відображає лише рівень покриття власним капіталом страхових резервів, але страхова компанія зазвичай має також і інші зобов'язання (довгострокові, поточні). В методиці [8] коефіцієнт платоспроможності якісніше відображає сутність платоспроможності страхової компанії. По-третє, хоча відсутнє нормативне значення показника фінансової надійності страхової компанії, проте вказано, що його значення повинно прямувати до зростання [11]. Чим вищим є значення коефіцієнту надійності, тим вища фінансова стійкість страховика.

Застосування цієї методики на практиці дозволило отримати наступні результати (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка показника фінансової надійності фінансового стану ВАТ «КСЖ Універсальна» у 2002-2006 роках*

Показники	2002	2003	2004	2005	2006
1. Коефіцієнт ліквідності	9,02	5,82	6,68	3,53	2,81
2. Коефіцієнт платоспроможності	9,08	4,96	5,39	3,02	2,14
3. Коефіцієнт рентабельності	-0,27	-0,55	-0,44	-0,03	0,49
4. Коефіцієнт надійності	-2,81	-2,51	-2,52	-0,70	1,43

* розраховано на основі річної публічної звітності ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 роки

Отже, враховуючи отримані значення показника фінансової надійності страхової компанії, які розраховані за методикою [11], можна зробити висновок, що динаміка значення цього показника для ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 рр. заслуговує на позитивну оцінку. Як бачимо, відбувається щорічне зростання досліджуваного показника, однак, треба відзначити, що протягом 2002-2005 рр. воно було від'ємним.

Розв'язання проблеми оцінки фінансової надійності страхової компанії на законодавчому рівні взяла на себе Державна комісія регулювання ринків фінансових послуг України (ДКРРФПУ), що доводить важливість та актуальність цього питання. З метою стандартизації процедур здійснення аналізу діяльності страховиків ДКРРФПУ видала Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків [2]. Відповідно до них здійснюється аналіз капіталу, активів, перестраховування, страхових резервів, доходності та ліквідності. На основі цієї методики – тестів раннього попередження (далі – ТРП) визначається рівень фінансової надійності страхової компанії. Інформаційним забезпеченням цієї методики є публічна звітність та Звіт про доходи і витрати страхової компанії, який належить до внутрішньої звітності. Отже, результати тестів раннього попередження є інформацією з обмеженим доступом.

ТРП передбачають розрахунок одинадцяти показників для страхових компаній з ризикового страхування і дев'ять – для компаній страхування життя. Фактична оцінка кожного показника визначається шляхом порівняння розрахункового значення показника з відповідною шкалою значень. Розрахунок комплексного показника здійснюється методом сум з врахуванням важливості порівнювальних показників. Комплексний показник надійності фінансового стану страхової компанії визначають так:

$$K_j = \sum_{i=1}^n a_i x_{ij} \quad (7)$$

де a_i – коефіцієнт вагомості i -го показника;
 x_{ij} – значення i -го показника на j -му об'єкті;
 n – число показників.

Отримані оцінки значень показників відповідно до шкали та загальна оцінка рівня фінансової надійності фінансово стану ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 рр. наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. Динаміка комплексного показника фінансової надійності фінансового стану ВАТ «КСЖ Універсальна» у 2002-2006 роках*

Показники	2002	2003	2004	2005	2006
1. Показник дебіторської заборгованості	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
2. Показник ліквідності активів	0,125	0,125	0,375	0,125	0,125
3. Показник ризику страхування	0,075	0,075	0,075	0,075	0,075
4. Зворотний показник платоспроможності	0,225	0,45	0,45	0,45	0,45
5. Показник доходності	0,3	0,3	0,3	0,3	0,225
6. Показник змін у капіталі	0,075	0,075	0,075	0,075	0,075
7. Показник змін у сумі чистих премій за всіма полісами	0,075	0,075	0,075	0,075	0,075
8. Показник незалежності від перестраховування	0,225	0,225	0,225	0,225	0,225
9. Показник доходності інвестицій	0,3	0,3	0,3	0,3	0,15
Фактичне значення комплексної оцінки рівня фінансової надійності страхової компанії	1,45	1,675	1,925	1,675	1,45
Загальна оцінка рівня фінансової надійності страхової компанії	1	2	2	2	1

*розраховано на основі річної публічної звітності ВАТ «КСЖ Універсальна» за 2002-2006 роки.

Значення показників в таблиці наведено вже з врахуванням вагових коефіцієнтів.

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ УЗАГАЛЬНЮЮЧОГО СТАТИСТИЧНОГО ПОКАЗНИКА
ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ**

Як видно з даних таблиці 4, рівень фінансової надійності страхової компанії є задовільним. Так, якщо протягом 2003-2005 рр. значення фінансових показників знаходилися на середньому рівні, що вказує на відсутність серйозних проблем, то у 2002 та 2006 роках значення цих показників перебувають на високому рівні. Отже, на початок 2007 р. фінансовий стан страхової компанії був фінансово надійним.

Тести раннього попередження, на відміну інших методик [8, 11], мають систему оцінок значень комплексного (інтегрального) показника фінансової надійності, а саме:

- § „1” – стійкий рівень фінансової надійності страхової компанії;
- § „2” – задовільний рівень фінансової надійності страхової компанії;
- § „3” – граничний рівень фінансової надійності страхової компанії;
- § „4” – незадовільний рівень фінансової надійності страхової компанії.

Аналізуючи дану методику у порівнянні з вищерозглянутими, слід зауважити, що в ній відсутні недоліки попередніх. Однак, постає низка питань, які необхідно переглянути. Серед них, зокрема:

1. набір показників не відображає суттєвих властивостей досліджуваного явища (зокрема – показник дебіторської заборгованості),
2. в літературі відсутній єдиний підхід до визначення рівня теоретичних значень показників, що є складовими узагальнюючого показника,
3. 4-бальна система оцінювання не дозволяє врахувати динаміку рівня фінансової надійності страхової компанії.

Проведений аналіз методик розрахунку інтегрального показника фінансової надійності свідчить, що жоден з підходів не може бути використаний на практиці і кожен вимагає доопрацювань. Однак, на нашу думку, виходячи з вищесказаного, тести раннього попередження з точки зору правильності конструювання інтегрального показника максимально наближенні до розв’язання проблеми оцінки фінансової надійності страховика.

Джерела та література

1. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про страхування” // Урядовий кур’єр. – 2001. – №205.
2. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг „Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків” від 17 березня 2005 року №3755.
3. Бабко Т. Формирование понятийного аппарата в страховании // Финансовые услуги. – 1999. – №1-2.
4. Бігдаш В.Д. Страхування: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2006. – 448 с.
5. Воблій К.Г. Основы экономики страхования. – М., 1993.
6. Заруба О.Д. Страхова справа. – К.: Тов-во “Знання”, КОО, 1998.
7. Орланюк-Малицкая Л.А. Платежеспособность страховой организации. – М.: Анкил, 1999.
8. Основы актуарных расчетов: Навчально-методичний посібник / За ред. чл. Українського Товариства актуаріїв І.О. Ковтуна. – К.: Алерта, 2004. – 328 с.
9. Сербиновский Б.Ю., Гаркуша В.Н. Страховое дело. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2000.
10. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
11. Тарасенко Н.С. Оценка оптимальности формирования страхового портфеля в аудиторской деятельности // Страховое дело. – 2001. – №11.

Мурашова Е.А.

ДИВИДЕНДНАЯ ПОЛИТИКА КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Постановка проблемы. В настоящее время в Украине, как в государстве с рыночной экономикой, практически закончились масштабные преобразования предприятий и постепенно нарастают внутренние процессы их трансформации: сокращение количества акционеров, консолидация пакетов акций, изменение управленческого контроля, обновление руководства, реструктуризация, определение стратегии развития. Формируется корпоративный сектор экономики, основу которого должны составлять эффективно работающие национальные акционерные компании, что будет способствовать увеличению предпринимательской активности, а следовательно, и притоку капитала в экономику извне (иностранные инвестиции). Поэтому большое значение приобретает создание эффективного механизма акционерных отношений, определение их оптимальных форм, а также эффективной системы управления и контроля.

Среди важнейших проблем управления финансами акционерного общества, которые не разрешены до сих пор ни на теоретическом, ни на практическом уровне, остается дивидендная политика. Дивиденды – это доля чистой прибыли, распределяемая между участниками (собственниками) акционерного общества согласно их доли участия в уставном капитале предприятия. Это самое распространенное понятие дивидендов как экономической категории, однако на практике дивиденды – это целая система отношений, которые складываются между акционерами и руководством предприятия. Отсюда, дивидендная политика – это набор целей и задач, которые ставит перед собой руководство предприятия в области выплаты дивидендов, а также совокупность средств и методов их достижения.